

PAPER DETAILS

TITLE: ANAYASA MAHKEMESİNİN ICRA VE İFLÂS HUKUKUNDAKİ SİKÂYET MÜESSESESİNE
HUKUKÎ DİNLENİLME HAKKI AÇISINDAN YAKLASIMI

AUTHORS: Süleyman Burak GÜNDOĞDU

PAGES: 89-116

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2137573>

ANAYASA MAHKEMESİNİN İCRA VE İFLÂS HUKUKUNDAKİ ŞİKÂyet MÜESSESESİNE HUKUKÎ DİNLENİLME HAKKI AÇISINDAN YAKLAŞIMI

(The Constitutional Court's Approach to the Complaint Institution in the Enforcement and Bankruptcy Law in terms of the Right to be Heard)

Arş. Gör. Dr. Süleyman Burak GÜNDOĞDU¹

ÖZ

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun kabul edilmesiyle birlikte bireyler temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını vasıtasız bir şekilde Anayasa Mahkemesinden isteme hakkına sahip olmuşlardır. Bireylerin Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ortak koruma alanındaki hakları bireysel başvuruya konu olmaktadır. Ülkemizde yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiası oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmamız özel olarak icra iflâs hukukundaki şikâyet müessesesinin hukuki dinlenilme hakkı bakımından bireysel başvuruya konu edilmesini ele almaktadır. İcra mahkemesinin şikâyet üzerine verdiği kararlar maddi anlamda kesin hüküm etkisinden yoksundur. Şikâyetin bireysel başvuruda ele alınarak incelenmesi, özellikle yeniden yargılamaya karar verilmesi ihtimalinde yargılama hukuku bakımından özellik arz eden bir durumdur. Zira hukuk yargılamasında olağanüstü kanun yolu olarak yargılamanın yenilenmesine karar verilebilmesi sadece maddi anlamda kesin hüküm oluşturan kararlar bakımından mümkün olup Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. Çalışmamızda esas itibarıyla şikâyetin hukuk niteliği, tarafları, bireysel başvuruya konu olabilmesi ve verilen kararların yargılamaya etkileri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anayasa Mahkemesi, hukuki dinlenilme hakkı, bireysel başvuru, şikâyet müessesesi, Yargıtay.

ABSTRACT

With the acceptance of the individual application to the Constitutional Court, individuals have the right to request the protection of their

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, s.burak.gundogdu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3721-338X

fundamental rights and freedoms from the Constitutional Court without an intermediary. The rights of individuals in the common protection area of the Constitution and the European Convention on Human Rights are subject to individual application. The allegations of violation of the right to a fair trial, constitutes the majority of the applications made in our country. However, our study specifically deals with the complaint institution in the Enforcement and Bankruptcy Law being subject to the individual application in terms of the right to be heard. Decisions given by the Court of Enforcement upon complaints are devoid of the effect of final judgment in material terms. The examination of the complaint in the individual application is a special case in terms of judicial law, especially in the event of a decision to retrial. Forasmuch, the decision to renew the trial as an extraordinary legal remedy in civil proceedings is only possible for decisions that constitute a final judgment in the material sense as the practice of the Court of Cassation is in this direction as well. Our study mainly focuses on the legal nature of the complaint, its parties, the fact that it can be the subject of an individual application and the effects of the decisions on the proceedings.

Keywords: The Constitutional Court, right to be heard, individual application, the institution of complaints, Court of Cassation.

GİRİŞ

Anayasa'nın 148. maddesinde 2010 yılında gerçekleştirilmiş değişikliklerle bireysel başvuru yolu ülkemizde kabul edilmiş ve söz konusu müessesenin anayasal temelleri atılmıştır. İlgili düzenlemeyle herkesin Anayasa ile korunmuş temel hak ve özgürlüklerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kapsamına giren herhangi birisinin kamu gücünü kullanan organlarca ihlâl edildiği iddiası çerçevesinde Anayasa Mahkemesine başvuru hakkı olduğu ifade edilmiştir. Bireysel başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi gerekliliği de söz konusu düzenlemede yer almıştır.

Gerçekleştirilen bu değişikliklerle hukuk sistemimize dâhil olan bireysel başvuru müessesesi, mahiyeti itibarıyla yeni bir kanun yolu değildir. Bireysel başvuruda idarî işlemler ve yargısal kararlar, Anayasa Mahkemesi tarafından münhasıran temel haklar ekseninde bir denetime tâbi tutulmaktadır. “Yaşam hakkı”, “mülkiyet hakkı”, “kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı”, “suç ve cezaların kanuniliği”, “din ve vicdan özgürlüğü”, “ayrımcılık yasağı”, “adil yargılanma hakkı” gibi temel hak ve özgürlükler, bireysel başvuruya konu olabilmektedir. Çalışmamız bakımından esas

itibariyle adil yargılanma hakkı çerçevesinde hukuki dinlenilme hakkı önem arz etmektedir. Adil yargılanma hakkı ve unsurlarını oluşturan temel hak ve ilkeler bizzat mahkemelerce ihlâl edilebilmekte olup söz konusu hak ve ilkelerin ihlâli iddiası, ülkemizde gerçekleştirilen başvuruların ekseriyetini oluşturmaktadır.

Yargılamaya ilişkin temel hakların, yargılama işlevini yerine getiren tüm ilk ve üst derece mahkemelerinde gözetilmesi gerekir. Bu kapsamda, icra dairelerinin işlemlerine karşı yapılan şikâyet ve itirazları incelemek görevini haiz (İİK m. 4) icra mahkemelerinde de yargılamaya ilişkin temel hakların göz ardı edilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, burada gerçekleştirilen yargısal faaliyetlerin önemli bir bölümü sınırlı incelemeye dayandığı için bu mahkemelerce verilen kararlar ihalenin feshinin reddi ve istihkak davası haricinde maddî anlamda kesin hüküm etkisinden yoksundur. Şikâyet de bunlardan birisidir. Öğretide hukukî niteliği oldukça tartışmalı olan söz konusu müessesenin Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararlarına yansımaları birçok açıdan özellik arz etmektedir.

Çalışmamızda şikâyetle karşı tarafta kimin yer alması gerektiğine ilişkin öğretideki tartışmalara dikkat çekildikten sonra Anayasa Mahkemesinin bu konudaki görüşü ortaya konulmaktadır. Şikâyetin hukukî niteliğine Anayasa Mahkemesinin yaklaşımı ele alınarak, burada verilen ve maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen kararların bireysel başvuruya konu olabilmesi değerlendirilmektedir. Ayrıca şikâyetle hukukî dinlenilme hakkının kullanımına ve bu çerçevede bireysel başvuruda verilen kararlara somut örnekler üzerinden değinilmektedir. Bu bağlamda şikâyet müessesesinde benzer iddialar neticesinde farklı yönde verilen kararların gerekçeleri, şikâyetle hukukî dinlenilme hakkının kullanımı, gerçekleştirilen yargılama faaliyetinin bütünü göz önüne alınarak incelenmektedir. Netice itibariyle de bireysel başvuru üzerine şikâyetle ilişkin verilen yeniden yargılama kararı; şikâyet neticesinde verilen kararın maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaması, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen ve olağanüstü bir kanun yolu olarak kabul edilen yargılamanın yenilenmesinin burada mümkün olamayacağına ilişkin öğretideki görüşler ile Yargıtay uygulaması ışığında ele alınmaya çalışılmaktadır. Bireysel başvuru oldukça geniş bir alan olmakla birlikte çalışmamız bakımından konu, özel olarak şikâyet müessesesinin bireysel başvuruya yansımaları ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda da bireysel başvurunun koşulları, kabul edilebilirliğe ilişkin değerlendirmeler, inceleme süreci gibi müessesenin kendisine ilişkin ayrıntılı açıklamalarda bulunulmamıştır.

I. BİREYSEL BAŞVURU

A. Genel Olarak

Bireysel başvuru, kamu gücünün temel hakları ve özgürlükleri ihlâli durumunda başvurulabilen bir müessesedir. Bireysel başvuru ile bireyler, temel hak ihlalleri karşısında Anayasa Mahkemesine başvurmak suretiyle subjektif haklarını anayasal düzeyde koruma olanağına sahip olmaktadır². Söz konusu müessese aynı zamanda anayasal hakların korunmasına, yorumlanmasına ve geliştirilmesine ilişkin bir işlev de üstlenmektedir³. Bireysel başvuru, temel hakların Anayasa Mahkemesi vasıtasıyla gerçekleştirildiği, doğrudan doğruya bireylere temel hak korumasının sağlandığı bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır⁴.

Ülkemizde bireylerin Anayasa ile korunmuş temel hak ve özgürlüklerinin, AİHS ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birisinin kamu gücü tarafından ihlâli bireysel başvuruya konu kılınabilmektedir. Diğer bir deyişle ortak koruma alanındaki haklara ilişkin olarak bireysel başvuru yapılabilir. Bu bağlamda Anayasa ve AİHS tarafından koruma altına alınma koşulu kümülatif olup birlikte gerçekleşmek durumundadır⁵. Anayasa'da yer verilen temel hak ve özgürlüklerin AİHS'de yer almayanları öngörülen koruma mekanizmasının dışında bırakılmıştır⁶.

Ortak koruma alanında yer alan temel hak ve özgürlükleri ihlâl edebilecek kamu gücünün davranışı, bir işlem veya eylem niteliğinde olumlu olabileceği gibi, yapılması gerekenlerin yerine getirilmemesi veya işlem ya da eylemin gerçekleştirilmemesi gibi olumsuz da olabilir⁷. Kamu gücünü kullanan organlar esas itibarıyla, yasama, yürütme ve yargıdır⁸.

2 DÜWEL, Martin, *Kontrollbefugnisse des Bundesverfassungsgerichts bei Verfassungsbeschwerden gegen gerichtliche Entscheidungen*, 1. Auflage, 2000, s. 255.

3 FRÖHLINGER, Margot, *Die Erledigung der Verfassungsbeschwerde, Zugleich ein Beitrag zum Verhältnis des Verfassungsprozeßrechts zum sonstigen Prozeßrecht*, 1982, s. 202; SCHLAICH, Klaus/KORIÖTH, Stefan, *Das Bundesverfassungsgericht, Stellung, Verfahren, Entscheidungen*, 11. neu bearbeitete Auflage, 2018, s. 160, pr. 205.

4 SCHLAICH/KORIÖTH, s. 160, pr. 205.

5 GÖZLER, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Güncellenmiş B. 26, Ankara 2021, s. 448; ATAR, Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*, Güncellenmiş B. 14, Ankara 2021, s. 348; ERMENEK, İbrahim, *Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar*, MİHDER, C. 9, S. 26, 2013/13, s. 8.

6 ATAR, s. 348.

7 GÖZTEPE, Ece, *Anayasa Şikayeti*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 530, AÜHF Döner Sermaye Yayınları No: 45, Ankara 1998, s. 42.

8 GÖZLER, s. 448.

Söz konusu organlarca ihlâl edildiği iddia edilen hakkın, doğrudanlık, güncellik ve kişisellik koşullarını taşıması gerekir (6216 Sayılı Kanun md. 46/1). Şüphesiz ki bireysel başvuruda bulunulabilmesi için kişinin bu konuda hukukî yararı olmalıdır.

Bireysel başvuruda bulunmak için öngörülen başvuru yollarının tamamının tüketilmesi gerekir. Bu bağlamda tüketilmesi gereken başvuru yolları, idarî ve yargısal yollardır⁹. Bir mahkeme kararına karşı bireysel başvuruda bulunulacaksa ve karar verildiği anda kesin değilse, öncelikle istinaf ve temyiz kanun yollarının tüketilmesi gerekir¹⁰. Başvuru yollarının tüketilmesi şekli ve maddî anlamda tüketme olarak ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Maddî anlamda tüketmeden kasıt mahkemeler önünde ilgili yargılama aşamalarında hak ihlâli iddiasının gündeme getirilmiş olmasıdır¹¹. Esas itibarıyla genel mahkemeler de bireylerin temel haklarını korumakla yükümlü¹² olduğundan bireylerin bireysel başvurudan önce haklarını diğer yargı mercileri huzurunda aramış olmaları gerekir¹³. Kanun yollarının şekli anlamda tüketilmesi ise öngörülen olağan kanun yollarına başvurarak söz konusu süreçlerin sona erdirilmesini ifade etmektedir¹⁴.

Kanun yollarının tüketilmesinin ardından bireysel başvuruda bulunabilmek için öngörülen otuz günlük süre koşuluna da riayet edilmesi gerekir. Süre, başvuru yollarının tüketildiği tarihten başlamaktadır. Bununla birlikte şayet başvuru yolu öngörülmemişse süre ihlâlin öğrenilmesi anından itibaren başlar (6216 Sayılı Kanun md. 47). Söz konusu süre, taraflara yönelik olup hak düşürücü niteliktedir¹⁵.

B. İnceleme Aşamaları

Bireysel başvuruda süreç, ön inceleme aşaması, kabul edilebilirlik aşaması ve esas incelemeden oluşur. Ön inceleme aşamasında, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin yapılabilme koşullarını

9 ÇELİKİYAY, Hakan Sabri, *Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının "Başvuru Yollarının Tüketilmesi" Ölçütü Açısından Değerlendirilmesi*, İÜHFMC. LXXIII, S. 1, s. 21-62, 2015, s. 29.

10 GÖZLER, s. 449.

11 ÇELİKİYAY, s. 56.

12 KLEİNE-COSACK Michael, *Verfassungsbeschwerden und Menschenrechtsbeschwerde*, 2. neu bearbeitete Auflage, 2007, s. 30, pr. 136; BENDER, Michael, *Die Befugnis des Bundesverfassungsgerichts zur Prüfung gerichtlicher Entscheidungen*, Heidelberg 1991, s. 13.

13 KLEİNE-COSACK s. 30, pr. 136; BENDER, s. 13.

14 ŞİRİN, Tolga, *Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa Şikâyeti Kararlarının Usûlî Açıdan Değerlendirilmesi*, Anayasa Hukuku Dergisi, C. 3, S. 5, İstanbul 2014, s. 213.

15 ERMENEK, s. 24.

taşıyıp taşımadığı değerlendirilir. Bu aşamada başvuru dilekçesi; unsurları ve eklenmesi gereken evraklar yönünden incelenir. Ön inceleme aşamasında bireysel başvuru bürosu tarafından süre yönünden ve şekil açısından bir inceleme gerçekleştirilmektedir¹⁶.

Kabul edilebilirlik incelemesi komisyonlar tarafından gerçekleştirilir. Başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi, kanunda öngörülmüş koşulların varlığına bağlıdır. Oy birliği ile kabul edilebilirlik koşullarını taşımadığına kanaat getirilen dosyalara ilişkin olarak kabul edilemezlik kararı verilmektedir. Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması yahut temel hakların kapsamı ve sınırlarının belirlenmesi bağlamında önem taşımayan başvurular, kabul edilemez bulunur. Yine başvuru önemli bir zarara uğramadıysa veya başvurusu açıkça dayanaktan yoksun ise süreç kabul edilemezlikle neticelenir. Oy birliğinin sağlanamadığı başvurular bölümlere gönderilir. Kabul edilemezlik kararı kesin olup ilgisine tebliğ olunur (6216 Sayılı Kanun md. 48). Ülkemizde başvuruların ekseriyeti kabul edilebilirlik sürecini geçememektedir¹⁷.

Kabul edilebilirlik yönünde karar verilmiş dosyaların esasa ilişkin incelemeleri bölümler tarafından gerçekleştirilir (6216 Sayılı Kanun md. 49/1). Bireysel başvuru inceleme sürecinde, 6216 Sayılı Kanun ve İçtüzük'te hüküm yer almadığı takdirde bireysel başvurunun niteliğine uygun düştüğü ölçüde ilgili usûl kanunlarının hükümleri uygulama alanı bulur (6216 Sayılı Kanun md. 49/7). Esas incelemesi neticesinde hak ihlâli olduğuna veya olmadığına ilişkin bir karar verilir. İhlal yönünde bir karar verilmesi durumunda söz konusu ihlâlin giderilmesi bağlamında yapılması gerekenlere hükmedilir. Fakat bu noktada Anayasa Mahkemesi tarafından yerindeliğe ilişkin bir denetim gerçekleştirilemez, idarî eylem veya işlem niteliğinde bir karar verilmesi de mümkün değildir (6216 Sayılı Kanun md. 50/1). Şayet ihlâl bir mahkemenin kararından kaynaklanıyorsa, dosya, ihlâlin ve neticelerinin ortadan kaldırmasını sağlamak amacıyla yeniden yargılama gerçekleştirilmek üzere ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılamada hukukî yararın olmadığı durumlarda başvuru lehine tazminata karar verilebilir ya da Anayasa Mahkemesince, genel mahkemeler önünde dava açılması yolu

16 DÖNER, Ayhan/ÇELİK, Yeşim, **Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuruyu İnceleme Aşamaları, Ortaya Çıkan Sorunlar ve Sonuçları**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (ERZSOSDE) IX-I: 275-294 [2016], s. 276.

17 2012-2021 yılları arası istatistiklere bakıldığında başvuruların kabul edilemezlik oranının %89 olduğu görülmektedir. Bu konuda bkz. https://www.anayasa.gov.tr/media/7602/bb_istatistik_2021-3.pdf

gösterilebilir. Yeniden yargılama yapılması için dosyanın gönderilmesinin ardından yargılamayı gerçekleştirecek mahkeme, mümkün olduğu takdirde dosya üzerinden, Anayasa Mahkemesi kararında açıklanan ihlâlin ve neticelerinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak nitelikte bir karar verir (6216 Sayılı Kanun md. 50/2). Bölümlerin esasa ilişkin kararları gerekçeli olarak ilgili kişilere ve Adalet Bakanlığı'na tebliğ olunur (6216 Sayılı Kanun md. 50/2).

II. ŞİKÂYET

A. Genel Olarak

İcra dairelerinin, kanuna aykırılık teşkil eden ya da hadiseye uygun bulunmayan işlemleri hakkında icra mahkemesine şikâyetle bulunulabilmektedir (İİK md. 16).

Şikâyet, icra dairelerince gerçekleştirilmiş hukuka uygun olmayan işlemlerin iptali veya düzeltilmesi ya da sebepsiz şekilde sürünceme bırakılan veya geciktirilen işlemlerin icrasının sağlanmasına ilişkin olarak icra mahkemesine başvuru olanağını ihtiva eden bir müessesedir¹⁸. Bunun yanında iflâs idaresinin, iflâs bürosunun, birinci ve ikinci alacaklılar toplantısının, konkordato söz konusu olduğunda kayyımın, konkordato komiserinin, malvarlığının terki suretiyle konkordatoda tasfiye memurlarının ve alacaklılar kurulunun işlem ve kararlarına ilişkin olarak da şikâyet yoluna başvurulabilir. Bu hâllerde ise asliye ticaret mahkemesi görevlidir¹⁹.

Şikâyet sebepleri; kanuna aykırılık, hadiseye uygun olmama, bir hakkın yerine getirilememesi ve sebepsiz şekilde sürüncemede bırakılması²⁰ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şikâyet bir süreye bağlıdır. Hak düşürücü nitelikte²¹ olan bu süre, kural olarak şikâyete konu işlemin öğrenilme anından başlar ve yedi

18 PEKCANITEZ, Hakan/SİMİL, Cemil, *İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet*, B. 2, İstanbul 2017; ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, *İcra ve İflâs Hukuku*, B. 3, Ankara 2020, s. 51 (İcra ve İflâs Hukuku).

19 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, *İcra ve İflâs Hukuku*, s. 51; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammet, *İcra İflâs Hukuku*, B. 4, İstanbul 2017, s. 57-60.

20 KURU, Baki, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku*, İstanbul, 2016, s. 64-65; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 58-59; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, *İcra ve İflâs Hukuku*, s. 54. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. PEKCANITEZ/SİMİL, s. 82-107.

21 KURU, s. 67.

gündür (İİK md. 16, I; md. 19, I). Sürenin geçmesi durumunda kişinin şikâyet hakkı sona erer ve söz konusu işlem kesinleşmiş olur²². Şikâyetin süresi içerisinde yapıp yapılmadığını icra mahkemesi kendiliğinden dikkate alır²³. Bir hakkın yerine getirilmediği ya da sebepsiz şekilde sürüncemede bırakıldığı hâllerde ve kamu düzenine aykırılıklarda ise şikâyet süresizdir²⁴. Kamu düzenine aykırı işlemler esas itibariyle batıl işlemlerdir²⁵.

Şikâyetin konusunu icra dairelerinin yapmış olduğu işlemler oluşturur²⁶. İşlem ile kastedilen, somut olay karşısında icra dairelerinin davranış şeklidir²⁷. Takip esnasında tarafların ileri sürdüğü talepler veya birbirlerini zarara sokmak maksadıyla yaptıkları işlemler icra memurlarınca yapılan bir işle ilgili olmadıkça şikâyete konu kılınmaz²⁸. Bunun yanında icra memurunun da söz konusu işlemleri yerine getirirken yetkisini İcra ve İflâs Kanunu'ndan almış olması gerekir. Şikâyete, takip hukukuna yönelik kuralların yanlış uygulanmasından bahisle başvurulur²⁹.

İcra mahkemesinde görülen hususlar ivedi işlerdendir. Şikâyet müessesinde basit yargılama usûlü uygulama alanı bulur, bu husustaki taleplerin ve cevapların, dilekçeyle veya mahkeme tarafından tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü şekilde bildirilebileceği, şikâyetin dosya üzerinden gerçekleştirilen inceleme ile yahut duruşma açılarak neticelendirilebileceği ifade edilebilir (İİK md. 18).

B. Hukuki Niteliği

Anayasa Mahkemesinin şikâyeti ele alma biçimi somutlaştırılmadan önce şikâyetin Türk hukuku bakımından hukukî niteliğinin ortaya konulması gereklilik arz etmektedir.

Şikâyetin hukukî niteliğine ilişkin olarak öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre³⁰ şikâyet, icra dairelerinin icra

22 PEKCANITEZ/SİMİL, s. 113.

23 PEKCANITEZ/SİMİL, s. 114.

24 KURU, s. 68; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 63; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 57.

25 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 64.

26 KURU, s. 64; PEKCANITEZ/SİMİL, s. 57.

27 KURU, s. 64.

28 PEKCANITEZ/SİMİL, s. 61.

29 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 58.

30 KURU, s. 63.

ve iflâs hukuku bakımından uygun olmayan işlemlerinin iptalini ve düzeltilmesini sağlayan, kendine özgü bir kanun yoludur. Bununla birlikte şikâyet, usûl hukukunda öngörülen kanun yollarına benzememektedir³¹. Kanaatimizce şikâyet teknik anlamda bir kanun yolu değildir. Kanun yolundan bahsedilebilmesi için bir mahkemenin ve onun üst mercii olan başka bir mahkemenin varlığı gerekir³². İcra dairesi bir mahkeme olmadığı gibi icra mahkemesi de onun bir üst mercii değildir. Şikâyetin bir kanun yolu olarak nitelendirilmesine engel olan şey öncelikle icra dairesinin bir mahkeme olmamasıdır.

Bir görüşe göre ise şikâyet hukukî niteliği itibarıyla bir davadır³³. Anayasa Mahkemesi de 1965 yılında Rize Tetkik Mercinin somut norm denetimi başvurusuna ilişkin vermiş olduğu kararındaki değerlendirmesinde şikâyeti bakılmakta olan bir dava olarak nitelendirmiştir³⁴. Bireysel başvuru yolunun kabulü sonrası yaklaşımı da bu görüşünden pek farklı değildir.

Şikâyet, kanaatimizce, hukukî niteliği itibarıyla bir dava değildir³⁵. Dava, klasik tanımıyla³⁶, subjektif bir hakkın ihlâli, inkârı yahut tehlikeye düşürülmesi durumunda bu ihlâlin, inkârın veya tehlikenin bertaraf edilmesi maksadıyla mahkemeye başvurmakla başlayıp hükmün kesinleşmesi ile sona eren süreçtir³⁷. Şikâyet müessesinde özel hukukun tanımı olduğu bir hakkın esasına ilişkin bir tartışma yapılmamaktadır³⁸. Ayrıca dava iki taraf sistemine göre kurulur³⁹. Davadan bahsedilebilmesi için her şeyden önce bir karşı tarafın olması gerekir. Hâlbuki şikâyet başvurulduğunda hakkın yerine getirilmesinin istenildiği bir karşı taraf esas itibarıyla yoktur. Şikâyetin bir dava olarak nitelendirilmesi durumunda davalının idare olması gerekir. Zira işlemi gerçekleştiren kişi, bir memurdur ve Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak görevini ifa

31 KURU, s. 63.

32 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 52.

33 UMAR, Bilge, *Kuru/Arslan/Yılmaz'ın İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı Üzerine Gözlemler* (15. Basım), 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 697-698.

34 AYM. E. 1965/25 K. 1965/57 T. 26.10.1965.

35 KURU, s. 63.

36 PEKCANİTEZ, Hakan, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, B. 15, İstanbul 2017, s. 923.

37 TANRIVER, Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, Ankara 2020, s. 465; PEKCANİTEZ, Pekcanitez Usûl, s. 923; ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, *Medenî Usûl Hukuku*, B. 3, Ankara 2020, s. 315 (Medenî Usûl Hukuku).

38 PEKCANİTEZ/SİMİL, s. 17.

39 PEKCANİTEZ, Pekcanitez Usûl, s. 923; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, Medeni Usûl Hukuku, s. 315.

etmektedir⁴⁰. Bu görev dolayısıyla ortaya çıkan hukuka aykırılıklar şikâyetle konu kılınmaktadır. Söz konusu müessese şekli taraf kuramına uymaması sebebiyle de bir dava olarak nitelendirilemez.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise şikâyet kendine özgü bir hukukî çaredir⁴¹. Hukukî çare ile bir hakkın gerçekleşmesini sağlayan hukukî başvuru imkânları ifade edilmektedir⁴². Aslında icra mahkemesinin yaptığı şey icra dairesinin yaptığı işlemlerin denetlenmesidir. Bu noktada şikâyetle, icra takibinin tarafları yahut hukukî yararı olan diğer kişilere icra ve iflâs organlarının kanuna ve hadiseye uygun olmayan işlemlerinin düzeltilmesini veya iptal ettirilmesini ya da ilgili organlarca yapılmayan veya geciktirilen işlemlerin yaptırılmasını sağlama imkânı getirilmektedir.

C. Tarafları

Şikâyetle, bir hukukî korunma talebi mevcut olmakla birlikte esas itibariyle teknik anlamda bir davacı ve davalı yoktur⁴³. Bununla birlikte hem uygulamada hem de Anayasa Mahkemesi kararlarında dava, davacı, davalı, dava dilekçesi⁴⁴ tabirleri kullanıldığı görülmektedir.

İcra dairelerinin gerçekleştirmiş olduğu hukuka aykırı işlemlere karşı işlemin iptalinde menfaati bulunanlar şikâyet başvurusu yapabilir. Bu kapsamda takibin tarafları veya ilgili üçüncü kişiler, menfaatleri bulunduğu ölçüde şikâyetçi olabilir⁴⁵. Takip içerisinde varsa küllî halefler hukukî yararını ortaya koymak şartıyla icra dairesinin olumlu veya olumsuz davranışı/işlemi için şikâyetle bulunabilir. Bu çerçevede menfaatini ortaya koyan üçüncü kişiler de şikâyet yoluna başvurabilmektedir⁴⁶.

İlgili icra takip işleminden doğrudan doğruya kişinin hukukî durumunun etkilenmesi ve işlemin kişinin zararına olması hâlinde şikâyet yoluna başvuru için aranan hukukî yarar şartının gerçekleştiği kabul edilir⁴⁷. İcra dairesinin işleminin iptalini veya düzeltilmesini ya

40 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 52.

41 PEKCANITEZ/SİMİL, s. 48.

42 PEKCANITEZ/SİMİL, s. 47; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 53.

43 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 60.

44 Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016; Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016.

45 KURU, s. 66; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 60; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 52.

46 KURU, s. 66.

47 KURU, s. 66; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 60.

da ilgili işlemin yapılmasını talep edebilmek için güncel hukukî yararın bulunması gerekir⁴⁸. İşlem lehine olan kişinin başvuruda bulunma noktasında hukukî yararı yoktur.

Şikâyet talebi açısından kanunda bir karşı taraf öngörülmemiştir. Şikâyet müessesesinde icra dairesi karşı taraf olarak yazılamamaktadır, zira şikâyet eden haklı çıkarsa icra dairesinin, yani devletin, ödeme yapması gerekir. İcra dairesinin bu giderlere mahkûm edilebileceğine dair açık bir hüküm bulunmadığından, icra dairesi taraf olarak gösterilememektedir. Örneğin; haczedilemez malı haczeden icra dairesi olmasına rağmen şikâyet müessesesinde karşı taraf olarak yer almamaktadır.

Uygulamada, şikâyet yoluna kim başvuruyorsa; işlem lehine olan tarafın, şikâyetin karşı tarafı olarak kabul edilmesi söz konusu olmakta diğer bir deyişle şikâyetin pasif tarafında işlem lehine olan taraf yer almaktadır⁴⁹. Şüphesiz ki bu durum, şikâyet incelemesi esnasında, işlemi gerçekleştiren icra dairesinin dinlenmesine ve gerektiğinde cevabının alınmasına engel teşkil etmemektedir⁵⁰. Takip sürecinde taraflardan birinin şikâyetine başvurması durumunda şikâyetle karşı taraf olarak takibin diğer tarafını göstermesinin temel gerekçesi, süreç sonunda oluşan yargılama giderleridir. Fakat burada işlem üzerinde etkisi bulunmayan kişinin yargılama giderlerine mahkûm edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Zira bu hâl, yargılama giderlerini ödemek zorunda kalan tarafın mülkiyet hakkına haksız bir müdahale oluşturmaktadır⁵¹. Ancak öğretide de ifade edildiği gibi ihaleye fesat karıştırılması gibi istisnâî hâllerde, fesat karıştırmanın yargılama giderinden sorumlu olması kabul edilebilir⁵². Şikâyetle yargılama giderleri bakımından doğru olan ise esas itibarıyla devletin sorumlu olmasıdır. Yargılama giderlerini ödemek durumunda kalan devlet ilgili memura pekâlâ rücû edebilir⁵³.

Değinmek gerekir ki şikâyet bir dava olmadığı için şikâyetle konu işlem lehine olan karşı tarafın, şikâyetle hasım olarak belirtilmemiş yahut da yanlış belirtilmiş olması da şikâyetin reddi sonucunu doğurmaz⁵⁴.

48 PEKCANİTEZ/SİMİL, s. 232.

49 PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 61-62.

50 PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 61.

51 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 53.

52 PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 62.

53 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 53.

54 KURU, s. 67, dn. 8; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 61.

Anayasa Mahkemesi de kararlarında şikâyet, icra dairesinin işlemine karşı bu yola başvurulduğunu ve şikâyet olunanın esas itibarıyla icra dairesi olduğunu belirtmekle birlikte bazı hâllerde işlemin iptali ya da düzeltilmesine karar verilmesi durumunda söz konusu işlem lehine olan kişinin de hukukî durumunun doğrudan etkilenmesinden bahisle bu kişilerin de süreçte mecburî olarak “*davalı*” pozisyonunda bulunmalarının gerekli olduğu kanaatine ulaşmaktadır. Mahkeme, bireysel başvuruya konu birçok olayda da başvuru sahiplerinin ilgili mahkeme kararında bu gerekçelerle “*davalı*” olarak gösterildiklerine işaret etmektedir⁵⁵.

Anayasa Mahkemesi, şikâyetin hukuki niteliğine ve süreçte karşı taraf olarak kimin yer alması gerektiğine ilişkin öğretideki tartışmalara girmemekte, şikâyet neticesinde verilecek kararın takibin taraflarının hukukî durumunu ve haklarını önemli ölçüde etkilemesinden hareket etmektedir. Bu çerçevede Mahkeme’ye göre, takibin sonuçsuz kalması, haciz veya satış yapılamaması gibi durumlar, tarafların hakları üzerinde doğrudan etki doğurmakta olup, bu hususta kategorik değerlendirmeler yapmak yerinde değildir⁵⁶. Önemli olan somut olayda ilgilinin hakkının etkilenip etkilenmediğinin ortaya konulmasıdır⁵⁷.

D. Sonuçları

Şikâyet neticesinde verilebilecek kararlar; ret kararı ve kabul kararıdır. Şikâyetin kabulü kararı; iptal kararı, düzeltme kararı, işlemin yapılmasını emretme kararı olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁸.

Ret kararı, şikâyet süresi içinde başvurulmadığı ya da şikâyet sebepleri yerinde görülmediğinde verilir⁵⁹. Başvuru ilk durumda usûlden, ikinci durumda ise esastan reddedilmiş olur⁶⁰. Ret kararı verilmesi hâlinde şikâyetle bulunan kişi vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine katlanmak durumunda kalır⁶¹. İnceleme esnasında icranın

55 Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016, § 37; Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 31; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 24; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016, § 50.

56 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 32; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 25; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016, § 26; Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016, § 29.

57 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 32; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 25; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016, § 26; Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016, § 29.

58 KURU, s. 70; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 60.

59 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 60.

60 KURU, s. 70; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 65-66.

61 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 60.

durdurulmasına ilişkin bir karar alınmamışsa şikâyet icra mahkemesince incelendiği esnada gerçekleştirilen işlemler red kararı ile birlikte kesinlik kazanır. İİK md. 22 uyarınca icra mahkemesince icranın durdurulmasına karar verilmiş ise red kararı üzerine icraya devam edilir⁶².

İcra mahkemesi, somut olayda şikâyet sebeplerinden birinin gerçekleştiğine kanaat getirirse şikâyetin kabulüne karar verir⁶³. Şikâyetin kabulü durumunda icra dairesi veya devlet yargılama giderlerine mahkûm edilmemektedir. Söz konusu giderlere, takibin karşı tarafı katlanmak zorunda kalmaktadır⁶⁴.

Şikâyetin kabulü durumunda şikâyet konusu işlem iptal edilebilir. İlgili işlemin iptaline yönelik bir karar verilmiş olması, o işlemi ve ona bağlı olarak gerçekleştirilen bütün işlemleri yapıldıkları andan itibaren hükümsüz kılar. Yani iptal kararı geçmişe etkili sonuçlar doğurur⁶⁵. Bu bağlamda örneğin, icra dairesince haczedilen bir malın İİK md. 82 uyarınca haczedilemez olduğuna karar verilirse ilgili haciz işlemi iptal edilir. Bu noktada satışa hazırlık işlemleri yapılmışsa o işlemler de kendiliğinden hükümsüz kalır.

İkinci olarak şikâyetin kabulü durumunda işlemin düzeltilmesine ilişkin bir karar verilebilir⁶⁶. İcra mahkemesinin icra dairesinin işlemini düzeltmesi, istisnâî hâllerde karşımıza çıkar⁶⁷. Burada karar, iptal edilmemekte bilakis düzeltilmektedir⁶⁸. Özellikle bazı hesap hatalarında düzeltme kararı verilmesi gündeme gelir. Düzeltme kararı, verildiği andan itibaren etki doğurur ve geçmişe etkili değildir⁶⁹. Düzeltme kararı verilebilmesi için işlemin niteliği itibarıyla dosya üzerinden karar verilebilir olması gerekmektedir⁷⁰. Örneğin maaş haczinde bir hata yapılmışsa ve bu bağlamda icra memurunun yeni bir işlem yapması gereklilik arz etmiyorsa icra mahkemesi işlemin düzeltilmesine ilişkin bir karar verebilir⁷¹.

62 KURU, s. 70.

63 KURU, s. 70; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 66; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 60;

64 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 66.

65 KURU, s. 70; PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 66; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 60.

66 ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 61.

67 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

68 KURU, s. 71.

69 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 61.

70 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

71 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

Son olarak icra mahkemesi, dairenin bir işlemi sebepsiz olarak gerçekleştirmedeği, sürüncemede bıraktığı veya bir hakkı yerine getirmediği sonucuna ulaşırsa söz konusu işlemin yapılmasını emreder⁷². Örneğin, mahkeme, kanunî koşulları sağlayan takip talebini alarak ödeme emri gönderilmesini emredebilir⁷³. Bu noktada yapılması gereken işlemleri icra mahkemesinin kendisinin yapabilmesi mümkün değildir. Söz konusu işlem, mutlaka icra dairesi tarafından yerine getirilir⁷⁴. İcra dairesinin icra mahkemesinin verdiği emir karşısında direnebilmesi mümkün değildir. İşlem, ilgili karar çerçevesinde dairece yerine getirilir⁷⁵.

İcra mahkemesi şikâyet hakkında vermiş olduğu kararlardan kendisi dönemez⁷⁶. Şikâyet üzerine verilen kararlardan İİK md. 363, I kapsamında kalanlar aleyhine kanun yoluna başvurulamaz. Bunun dışındakiler kanun yoluna başvuru için öngörülen miktar sınırını aşmak kaydıyla kanun yoluna götürülebilir. İstinaf yoluna başvurulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından karar kaldırılır veya düzeltilir ya da şikâyetin esasına yönelik yeni bir karar verilir⁷⁷.

İcra mahkemesinin şikâyet neticesinde vereceği kararlar maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaz, salt takip hukuku bağlamında kesin hüküm teşkil eder⁷⁸. Söz konusu nitelik, şikâyet üzerine verilen kararların bireysel başvuruda ele alınarak incelenip incelenemeyeceği ve bireysel başvuru neticesinde yeniden yargılamaya karar verilmesi ihtimali bakımından özellik arz etmekte olup bu konuya ileride ayrıca değinilmektedir.

III. ŞİKÂYET MÜESSESESİNİN ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

İcra mahkemelerince verilmiş ve maddî anlamda kesin hüküm oluşturmayan kararlara karşı bireysel başvuru yolunun kapalı olup olmadığına ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle Anayasa Mahkemesinin kabul edilebilirlik aşamasında müesseseye yönelik yaptığı değerlendirmelerin üzerinde durulması,

72 KURU, s. 71; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 61; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

73 KURU, s. 71; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, İcra ve İflâs Hukuku, s. 61; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

74 PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

75 PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 67.

76 KURU, s. 71; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 66.

77 KURU, s. 71; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 66.

78 KURU, s. 71; PEKCANİTEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 49.

bireysel başvuruda bulunma bağlamında şikâyet müessesinde kişinin hukukî dinlenilme hakkı ve bireysel başvuru neticesinde şikâyet müessesesi özelinde verilebilecek kararların incelenmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

A. Şikâyetin İlgilinin Hakkını Etkilemesi ve Bu Konudaki Bireysel Başvuruların Kabul Edilebilirliği

Anayasa'nın 36. maddesi, herkesin adil yargılanma hakkını haiz olduğunu düzenleme altına almaktadır. Anayasa Mahkemesine göre, adil yargılanma hakkının kapsamı Anayasa'da ayrıca düzenlenmediği için bu hakkın kapsamının ve içeriğinin, AİHS'in 6. maddesi çerçevesinde belirlenmesi gerekmektedir⁷⁹. AİHS'de adil yargılanmaya yönelik hakların ve ilkelerin, medenî haklar ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklarla bir suç isnadının karara bağlanması noktasında geçerlilik arz ettiği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesine göre bireysel başvuruda bulunabilmek için bireylerin medenî haklarına ve yükümlülüklerine yönelik bir uyuşmazlığa taraf olmaları yahut bir suç isnadı bağlamında haklarında bir kararın verilmiş olması gerekir. Bu çerçevede adil yargılanma hakkının ihlâline yönelik olarak söz konusu hâller dışında kalan hususlar, Anayasa'nın ve AİHS'in öngördüğü kapsamın içinde yer almadığından başvuruya konu kılınamaz⁸⁰.

Medenî haklara ve yükümlülüklerle yönelik uyuşmazlıklar bağlamında, şikâyet müessesesinin niteliği ve bu çerçevede mahkemece verilecek kararın neticesinin kişilerin haklarını ne ölçüde etkilediği önem arz etmektedir⁸¹. Bu bağlamda icra mahkemelerinin şikâyet neticesinde vermiş oldukları kararların adil yargılanma hakkı açısından bireysel başvuruya konu kılınıp kılınamayacağı Anayasa Mahkemesince birçok başvuruda değerlendirilmiştir. Değineceğimiz başvurularda Mahkeme'nin şikâyet neticesinde verilen kararların maddî anlamda kesin hüküm oluşturup oluşturmamasından hareket etmediği görülmektedir. Şeklî anlamda kesinleşme, bireysel başvurunun kabul edilebilirliği noktasında önem arz eden başvuru yollarının

79 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 28; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 21.

80 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 29; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 22.

81 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 30; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 23.

tüketilmesi ilkesi bakımından yeterli görülmektedir. Burada Anayasa Mahkemesince şikâyet konu somut olayda ilgilinin hakkının etkilenip etkilenmediğinden hareket edilmekte ve bu müessese neticesinde verilen kararlar bireysel başvuruda ele alınarak incelenebilmektedir.

Bir başvuruda, alacaklının başlattığı icra takibinde borçlunun şikâyeti üzerine mahkeme tarafından, kişinin henüz takip yapabilme hakkının doğmadığı gerekçe gösterilmek suretiyle icra emrinin iptali yönünde karar verilmiştir. Söz konusu karar ile esas itibariyle bir miktar para ödenmesini konu edinen ilamın ne şekilde icra edileceği belirlenmiş ve burada ilama konu alacağın tahsili usûlüne yönelik uyuşmazlık çözümlenmiştir. Bunun yanında yargılama neticesinde, borçlunun lehine hükmedilmiş vekâlet ücreti ile borçlunun gerçekleştirmiş olduğu yargılama giderlerinin başvurucudan tahsiline ilişkin karar verilmiştir. Burada Anayasa Mahkemesince bu müessese içerisinde başvurucunun birtakım malî yükümlülüklerle katlanmak mecburiyetinde bırakılmasından hareket edilmiştir⁸². Netice itibariyle başvurucunun medenî hakları, şikâyet neticesinde verilmiş karar dolayısıyla etkilenmiş⁸³ ve başvuruya konu vakıanın bireysel başvurunun kapsamı içerisinde değerlendirilmesi neticesine gerekçe oluşturmuştur.

Bir diğer başvuruda da benzer şekilde; ihlâl iddiasına konu kılınan mahkeme kararıyla başvurucu aleyhine vekâlet ücretiyle yargılama giderine hükmedilmesi, kişinin, mal varlığı haklarını doğrudan etkileyen birtakım malî yükümlülüklerle katlanmak mecburiyetine sebebiyet vermiş ve kişinin medenî haklarının şikâyet neticesinde verilmiş bir karar dolayısıyla etkilendiğinden bahisle; şikâyet sürecinde gerçekleşen adil yargılanma hakkı ve unsurlarına ilişkin ihlâl iddiaları bireysel başvuruda esas bakımından incelemeye alınmıştır⁸⁴.

B. Bireysel Başvuruda Bulunma Bağlamında Şikâyet Müessesinde Kişinin Hukukî Dinlenilme Hakkı

Kişinin, şikâyet yargılaması sürecinde adil bir biçimde yargılanıp yargılanmadığı, Anayasa Mahkemesi için temel kıstası oluşturmaktadır. Bu çerçevede şikâyet müessesinde hukukî dinlenilme hakkının kapsamı ve sınırları da bireysel başvuru kararlarına yansımaktadır.

82 Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016, § 31.

83 Benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 33.

84 İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 26; Benzer değerlendirmeler için ayrıca bkz. Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016, § 27. Diğer bir başvuru için ayrıca bkz. Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016, § 32.

Hukukî dinlenilme hakkı, kişinin yargılamaya ilişkin bilgi sahibi olabilmesini, açıklama yapabilmesini ve ispat hakkını kullanabilmesini, mahkemenin de bunları dikkate almak suretiyle kararını gerekçelendirmesini öngörerek bireylerin haklarını güvence altına almaktadır (HMK md. 27).

Bu bağlamda kişinin hukukî durumunu etkileyebilecek bir konuya ilişkin olarak bilgilendirilmesi, bu konu hakkında açıklama ve ispat hakkına sahip olması, açıklamalarının ve ispat faaliyetinin mahkeme tarafından göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu koşullar gerçekleşirse hukukî dinlenilme hakkı yerine getirilmiş olur⁸⁵. Dava ile başlayan usûlî sürecin süjeleri, davacı ve davalı yani taraflardır. Bunun yanında yargılamayı yürütecek ve nihaî kararı verecek olan hâkim de usûlî sürece dâhildir. Hakkın süjeleri, usûlî ilişkinin de süjeleridir ve o kişilerin, haklarında açılmış olan davadan haberdar edilmeleri hukukî dinlenilme hakkının bir gereğidir. Bu noktada dava dilekçesinin davalıya tebliği büyük önem arz etmektedir.

Mahkemeler, davalıya savunma hakkı tanımadan esasa ilişkin değerlendirme yapamaz. Bu bağlamda hukukî dinlenilme hakkına sahip olunmasının usûl hukukuna ilişkin en önemli neticesi; dilekçelerin karşı tarafa tebliğinin mecburî olduğu olgusudur⁸⁶.

Taraflara hukukî dinlenilme hakkının verilir verilmediği, onların iddialarını, delillerini gereği gibi mahkemede dile getirebilmiş olup olmadıkları gerekçeye yansır ve esas itibarıyla de bu husus hem davada hem de şikâyet müessesesinde gerekçeden anlaşılır.

Hukukî dinlenilme hakkı bireysel başvuru uygulamasına, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkıyla bağlantılı olarak yansımaktadır.

Bir başvuruya konu somut olayda; başvuru, lehine hükmedilmiş vekâlet ücretinin tahsili için ilamlı icraya başvurmuş, takip borçlusunun, icra emrinin iptali talebi karşısında mahkeme, şikâyet dilekçesini, Anayasa Mahkemesinin tabiriyle, “davalıya” tebliğ etmeksizin dosya üzerinden bir inceleme gerçekleştirerek icra emrinin iptali yönünde

85 ÖZEKES, Muhammet, **Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Ankara 2003, s. 17.

86 Mehmet Ali Bedir ve Tefik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016, § 35; Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 50; İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 47; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016, § 47.

karar vermiştir⁸⁷. Mahkeme burada dosya üzerinden değerlendirmeler yaparak icra emrinin iptali hususunda “kesin” bir karar vermiştir. Kişi, gerekçeli kararın kendisine tebliği üzerine “davadan” haberdar olmuştur. Başvurucu esas itibarıyla burada şikâyetle yönelik beyanlarda bulunabilme ve delil sunabilme hakkından yoksun bırakılmıştır⁸⁸. İlgili olayda Anayasa Mahkemesi; mahkemenin, iddiaları ve icra dosyasını dikkate almak suretiyle sadece “davacının” tezlerini göz önünde bulundurarak karar vermesini, bu bağlamda “davalının”, dilekçenin içeriği ve toplanan delillere ilişkin olarak bilgi sahibi olabilmesi ve bunlara karşı çıkabilmesi yanında delil sunmasına izin vermemesini ihlâl gerekçesi olarak görmüştür. Zira mahkeme burada diğer tarafı yargılamada üstün konuma getirmiş, yargılama fiilen ve gerçekten adaletten yoksun kılınmıştır⁸⁹.

Diğer bir başvuruda, başvuru dilekçesinin tebliği meselesini de bireysel başvuruya konu kılmış, Anayasa Mahkemesi kararda esas itibarıyla duruşma yapılmamasını değerlendirmekle birlikte ilgili iddiaların bütünü bağlamında herhangi bir ihlâl görmemiştir. İlgili olayda, başvuru, şikâyet yargılamasında “dava” dilekçesi tebliğ edilmeksizin ve savunma hakkı kullandırılmaksızın, duruşmasız bir biçimde değerlendirmelerin yapıldığını, duruşma yapılmasına ilişkin talebinin temyiz safhasında da dikkate alınmadığını, böylelikle eksik inceleme neticesinde karar verildiğini ileri sürmüş ve adil yargılanma hakkının ihlâl edildiğini dile getirmiştir⁹⁰. Somut olayda duruşma yapılmadan karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi şikâyet konusunun, bir kamu kurumu olan rektörlüğün mallarına ve gelirlerine yönelik haciz işlemi olduğuna, söz konusu kararda kişinin alacağının varlığı ya da geçerliliği hususunun tartışılmadığına, kararla yalnızca kamu kurumunun mallarına ve gelirlerine konulan hacizlerin kaldırıldığına, bu işlemin başvuru konusunun varlığının üzerinde etki doğurmadığına dikkat çekmiştir⁹¹. Anayasa Mahkemesi, yerel mahkemenin kanunun sağladığı takdir yetkisi uyarınca duruşma açmadan karar verdiğini, söz konusu kararın ilgililerin bilgisi ve kanun yolu denetimine sunulduğunu

87 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 49. Benzer değerlendirmeler içeren diğer bir başvuru için bkz. İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016. Bu konuda ayrıca bkz. Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016; Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016; Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016.

88 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 53.

89 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016, § 54.

90 Roche Diagnostics Turkey A.Ş., B. No: 2014/20036, 8/6/2017, § 25.

91 Roche Diagnostics Turkey A.Ş., B. No: 2014/20036, 8/6/2017, § 28.

ve böylece taraflara itiraz edebilme ve bu konudaki taleplerini dile getirebilme imkânının sağlandığını ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca ilgili başvuruda, bireysel başvuru bağlamında somutlaştırma yükü üzerinde de durmuş yerel mahkemede ve temyiz incelemesi esnasında duruşma açılmak suretiyle incelemenin gerçekleştirilmesi hâlinde, kişinin temyiz ve karar düzeltme dilekçelerinde ileri sürdüğü konular haricinde “davanın” neticesine etki edebilecek ne gibi delillerin bulunduğuyla ilişkin açıklamalarının yer almadığına vurgu yapmış, netice itibarıyla de somut olayda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri bağlamında bir ihlâlin bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır⁹².

Son olarak değineceğimiz diğer bir başvuruda ise başvuru, icra ve mahkeme dosyalarına ilişkin onaylı örneklerin kendisine verilmediğini, dosyada yer alan evraklara ulaşamadığını, cevap dilekçesinin tebliğinin gerçekleşmediğini, bu sebeple yeterli düzeyde savunmasını sunamadığını, duruşma günü de tebliğ olunmadığı için sözlü beyanlarını ve itirazlarını iletemediğini ileri sürmüştür⁹³. Anayasa Mahkemesi, somut olayda kişinin yokluğunda karar verilmesi nedeni ile hukukî dinlenilme hakkının kullandırılmadığı iddialarına ilişkin olarak; mahkemenin, şikâyet dilekçesinde yer alan adrese duruşmanın günü ve saatini içeren davetiyeyi çıkardığı, evrakın tebliğ edilmeksizin iadesi üzerine kanuna ve usûle uygun şekilde aynı celsede karar verdiği tespitlerinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi başvuru, cevap dilekçesine yönelik itirazlarını ayrıntılı şekilde kanun yolu merciine bildirdiğini, ilgili kararda mahkemenin tarafların yazılı beyanlarını ve icra dosyasını göz önünde bulundurarak değerlendirme yaptığını, söz konusu belge ve beyanlara istinaden hakkaniyet çerçevesinde karar verme olanağı bulunduğunu, kişinin duruşmaya katılması hâlinde şikâyet dilekçesinden farklı olarak ne gibi iddiaları dile getireceğini ortaya koyamadığını, bu çerçevede duruşmada cevap dilekçesine karşı sözlü beyanda bulunamamasının eşitsiz bir durum meydana getirmediğini ifade etmiştir⁹⁴. Ayrıca başvuru dava dosyası ile masrafları yatırmamış olmasından ötürü icra dosyasının bir örneğinin verilmemesi gerekçesiyle dosyanın içeriğine vakıf olamadığı iddiasında bulunmuş ise de Anayasa Mahkemesi, somut olayda, başvuru yargılamanın farklı safhalarında dosyaları inceleyebilme imkânı sağlandığını ve yargılama aşamalarında sunduğu dilekçelerinde dosya içerikleri ile ilgili ayrıntılı beyanda

92 Roche Diagnostics Turkey A.Ş., B. No: 2014/20036, 8/6/2017, § 29.

93 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 61.

94 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 65.

bulunduğunu tespit etmiştir⁹⁵. Anayasa Mahkemesi, yerel mahkeme tarafından kişiye “*davalının*” cevap dilekçesinin tebliğ edilmemiş olduğunu tespit etmiş ve fakat kendisinin temyiz safhasında cevap dilekçesi ve içeriğine ilişkin bilgi sahibi olarak temyizde buna ilişkin itirazlarını bildirdiğine işaret etmiş, bu bağlamda yerel mahkemedeki usûle yönelik eksikliğin temyiz aşamasında giderildiğini ve burada bütün temyiz itirazlarının değerlendirilmek suretiyle hükmün onadığını vurgulamıştır⁹⁶. Netice itibarıyla başvurucunun mahkeme ve icra dosyasının içeriğini öğrenememiş olması sebebiyle mahkeme huzurunda dile getiremediği ve sonuca etki edebilecek nitelikte hangi türde iddiaları ileri süreceği konusunda açıklamada bulunmadığına⁹⁷ işaret eden Anayasa Mahkemesi, söz konusu süreçlerin bütününde kişinin usûle ilişkin bir imkândan mahrum bırakılmadığı ve somut olayda ihlâlin bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır⁹⁸.

Değindiğimiz benzer iddialar karşısında verilen kararlar arasındaki temel farklılık, hukukî dinlenilme hakkının ihlâline yönelik unsurlarla birlikte ilgili kararın ilk derecede kesinleşip kesinleşmediğidir. İcra mahkemesinin verdiği kararların kesin olması, hukukî dinlenilme hakkına ilişkin eksikliklerin üst derece mahkemesince giderilmesi imkânının bulunmadığı anlamını taşır. Anayasa Mahkemesi yargılama sürecini bir bütün olarak incelemekte, kişinin yargılamanın herhangi bir aşamasında hukukî dinlenilme hakkına sahip olup olmadığını başvuruların değerlendirilmesinde ölçüt olarak dikkate almaktadır. Başvurucunun yargılama sürecinin bütününde ilgili dilekçeler, evraklar hakkında bilgi sahibi olup olamaması, bu noktada önem taşımaktadır. Şayet kişi istinaf sürecinde ve hatta temyiz aşamasında eksikliği dile getirebiliyorsa ve bunun giderilmesini kanun yolu aşamasında talep edebiliyorsa; Anayasa Mahkemesi, hukukî dinlenilme hakkının unsurlarını teşkil eden bilgilenme ve açıklama hakkının gereğinin yerine getirildiğini kabul etmektedir. Anayasa Mahkemesi, bir süper temyiz mahkemesi değildir; kanun yolu incelemesi de yapmamaktadır. Gerekçeli karar hakkına riayet edildiği müddetçe üst derece mahkemelerinin bu konudaki değerlendirmelerine ve takdirine müdahalede bulunmamaktadır. Kişi itirazlarını üst derecede dile getirebilmiş ve söz konusu usûlî eksiklikler burada giderilmişse Anayasa Mahkemesi için bu yeterlidir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru için somutlaştırma yüküne de

95 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 69.

96 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 70.

97 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 71.

98 Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016, § 72.

büyük önem vermektedir. Başvurucuların, önceki aşamada kendilerine imkân tanınsa idi sürece ne şekilde etki edebileceklerini ve yargılamanın seyrini ne yönde değiştirebileceklerini de ortaya koymaları gerekir.

Kanun yoluna başvuru noktasında miktar açısından kesinlik sınırının altında kalan ve verildiği anda kesin olan kararlar bakımından ise hukukî dinlenilme hakkının bir sonraki aşamada sağlanabilmesi mümkün olmadığından, sonuçtan bağımsız olarak, bireyler itirazlarını bir üst mahkemeye sunamadıklarından ve yargılama sürecinin herhangi bir aşamasında bilgilenme ve açıklamada bulunma imkânından yoksun kaldıklarından, şikâyet müessesesinde de Anayasa Mahkemesi ihlâl kararları verebilmektedir. Anayasa Mahkemesi, hukukî dinlenilme hakkının kullanımı noktasında yargılama sürecini bir bütün olarak görmekte, bu noktada hem ilk derece mahkemesinin hem de kanun yolu incelemesini gerçekleştiren üst derece mahkemelerinin gerekçelerine büyük önem atfetmektedir. Netice itibarıyla ifade edilebilir ki benzer iddialar ve vakıalar karşısında söz konusu kararlar arasındaki temel farklılık, kararın kesinliği ve üst derecede, gerekçeli olmak kaydıyla, sonuçtan bağımsız olarak iddiaların dile getirilebilmesidir.

C. Bireysel Başvuru Neticesinde Şikâyet Müessesesi Özelinde Verilebilecek Kararlar

1. Genel Olarak

Anayasa Mahkemesi, mahkeme kararından kaynaklı ihlâl iddiasına ilişkin olarak gerçekleştireceği esas inceleme neticesinde, ihlâlin ve bu ihlâlden kaynaklı sonuçların ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın gerçekleştirilmesi gerekçesiyle dosyayı ilgili mahkemeye gönderebilir. Yeniden yargılama noktasında hukukî yararın olmadığı hâllerde ise başvuranın lehine tazminata karar verebilir ya da kararında genel mahkemelerde davanın açılması yolunu gösterilebilir. Şayet yeniden yargılamaya karar verilmişse bunun gereğini yerine getirecek olan mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ilgili kararında açıklamış olduğu ihlâlin ve neticelerinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak şekilde ve mümkünse dosya üzerinden yeni bir karar verir (6216 Sayılı Kanun md. 50/2). Dosyanın gönderildiği mahkeme Anayasa Mahkemesinin kararı ile bağlıdır, bu bağlamda önceki kararını kaldırarak yeniden yargılama yapmak ve aynı zamanda ihlâl edilen temel hak ve özgürlüğü Anayasa Mahkemesinin işaret ettiği şekilde yorumlamak zorundadır⁹⁹.

⁹⁹ ERMENEK, s. 41.

Anayasa Mahkemesinin şikâyetle ilişkin başvurularda yeniden yargılamaya karar verebildiği¹⁰⁰ görülmektedir. Bunun yanında şikâyet neticesinde ihlâl kararı verilen bazı dosyalarda Anayasa Mahkemesi, somut olaylar özelinde artık yeniden yargılama mümkün görülmediğinden, ihlâlî tespit etmekle birlikte bilgi edinmeleri amacıyla dosyayı ilgili yerel mahkemeye de gönderebilmektedir. Örneğin bir başvuruda, ihlâl sebebiyet veren mahkeme kararlarından sonra başvuru sahiplerinin yeni icra takipleri başlatmalarının yeniden yargılama yapılmasındaki hukukî yararı ortadan kaldırdığına, tespit edilen ihlâlî yönelik olarak bilgi edinilmesi amacıyla kararın ilgili mahkemeye gönderilmesi uygun görülmüştür¹⁰¹. Söz konusu dosyada Anayasa Mahkemesinin ihlâlî tespiti ile yetindiği görülmektedir.

Diğer bir başvuruda da şikâyet incelemesine ilişkin olarak ihlâlî karar verilmiş; ancak başvuruya konu mahkeme kararına esas teşkil eden icra dosyasının borcun ödenmesi yoluyla işlemiden kaldırıldığı tespit edilerek yeniden yargılama yoluyla mahkemenin dosyayı ele almasında hukukî yarar görülmemiş ve bilgi edinmesi açısından dosya ilgili mahkemeye gönderilmiştir¹⁰².

2. Yeniden Yargılama Kararı

Olağanüstü kanun yolu olarak yargılamanın yenilenmesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 375. maddesinde tahdidî şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru neticesinde yeniden yargılamaya karar vermesi sayılmamıştır. Öğretide, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenleme altına alınan yargılamanın yenilenmesi müessesesi ile 6216 sayılı Kanun çerçevesinde Anayasa Mahkemesince yeniden yargılamaya karar verilmesi arasında farklılıklar¹⁰³ olduğu ileri sürülmekle birlikte, 6216 Sayılı Kanun'un düzenlemesinin sadece yeni bir yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin görüşler¹⁰⁴ de yer almaktadır.

100 Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016; Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016; Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016.

101 Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016, § 44.

102 İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, § 56.

103 KANADOĞLU, Korkut, **Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru**, İstanbul 2015, s. 241; ŞAHBAZ, İbrahim, **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Sorunlar, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti/ Anlamı, Kapsamı ve Olası Sorunlar)**, Ankara, Nisan 2011, (ss. 71-128), s. 114; ÇELİK, Yeşim, **Türk Hukukunda Bireysel Başvuru ve Anayasa Mahkemesi Uygulaması**, Ankara 2016, s. 211.

104 KURU, Baki, **İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2019, s. 554, 559, 567; ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema, **Medenî Usûl**

Kanaatimizce, bir davaya ilişkin olarak her iki düzenleme çerçevesinde de ilk derece mahkemesinde gerçekleştirilecek yargılama neticesinde maddî anlamda kesin hükmün ortadan kaldırılması gündeme gelir.

İcra mahkemesinin kararları, istihkak davasına ve ihalenin feshinin reddine ilişkin olanlar hariç olmak üzere, maddî anlamda kesin hüküm etkisinden yoksun olup salt o takibe yönelik bir etkiyi haizdir¹⁰⁵. Bu bağlamda icra mahkemesinin şikâyetin reddi veya kabulüne yönelik kararları da maddî anlamda kesin hüküm etkisini haiz olmayıp yalnızca o takip bakımından kesin hüküm oluşturmaktadır¹⁰⁶. Yargıtay uygulamasında da öğretime benzer şekilde icra mahkemesinin istihkak ve ihalenin feshinin reddi kararları istisna olmak üzere kararlarının kural olarak maddî anlamda kesin hüküm oluşturmadığı ve dolayısıyla da bu mahkemece verilen kararlara karşı olağanüstü kanun yolu olan ve maddî anlamda kesinliği ortadan kaldırmaya hizmet eden yargılamanın yenilenmesine başvurulamayacağı ifade edilmektedir. Yargıtay, haklı olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 375. maddesinde öngörülen yargılamanın yenilenmesi yoluna ancak bu kanunun 303. maddesi anlamında kesin hüküm niteliğindeki kararlar bağlamında başvurulabileceğini kabul etmektedir¹⁰⁷. Örneğin, İcra Mahkemesi'nin kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte şikâyetle ilişkin olarak verdiği bir karar hakkında yargılamanın yenilenmesinin talep edilmesi üzerine Yargıtay bu karar bakımından yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurunun mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır¹⁰⁸.

Anayasa Mahkemesi ise şikâyet müessesesi çerçevesinde gerçekleştirilen başvuruları adil yargılanma hakkı bakımından ele almakta ve netice itibarıyla ihlâl ve yeniden yargılamaya karar verebilmektedir¹⁰⁹.

Hukuku, B. 2, Ankara 2016, s. 753; ERMENEK, s. 18-19; KORKMAZ, Ramazan, **Medenî Usûl Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru**, B. 1, İstanbul 2014, s. 199.

105 PEKCANITEZ/ATALAY/SUNGURTEKİN ÖZKAN/ÖZEKES, s. 49.

106 KURU, s. 71.

107 Bu yönde değerlendirmeler için bkz. Yar. 12. HD., E. 2014/25367 K. 2014/31694 T. 25.12.2014; Yar. 12. HD., E. 2014/14402 K. 2014/16794 T. 10.06.2014; Yar. 12. HD., E. 2019/12690 K. 2019/16729 T. 19.11.2019; Yar. 12. HD., E. 2013/31207 K. 2013/38723 T. 5.12.2013.

108 Yar. 12. HD., E. 2014/14402 K. 2014/16794 T. 10.06.2014. Benzer yönde ayrıca bkz. Yar. 12. HD., E. 2014/25367 K. 2014/31694 T. 25.12.2014.

109 Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016; Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016; Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016.

Bu konuda, kararın bir örneğinin yeniden yargılamanın gerçekleştirilmesini sağlamak üzere Ankara 8. İcra Mahkemesi'ne¹¹⁰, Antalya 1. İcra Mahkemesi'ne¹¹¹, Diyarbakır İcra (kapatılan 2. İcra Mahkemesi) Mahkemesi'ne gönderilmesi¹¹² ile sonuçlanan başvurular önem arz etmektedir.

Konumuz bakımından özellik arz eden husus, bu iki müessesenin farklılığına ilişkin tartışmalardan¹¹³ ziyade Anayasa Mahkemesinin şikâyeti, bireysel başvuru sürecinde tıpkı bir dava gibi ele alarak incelemesinden kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesi özellikle verildiği anda kesin olan kararlar bakımından hukukî dinlenilme hakkı ile bağlantılı hususlarda ihlâl karar vermektedir. Anayasa Mahkemesi, şikâyet yargılamasına ilişkin başvuruları incelerken şikâyetin ilgililerin hakları üzerinde etki doğurduğundan bahisle söz konusu müesseseyi medenî hak ve yükümlülüklerle ilgili bir uyuşmazlık niteliğinde görmekte, maddî anlamda kesinliği bu bağlamda değerlendirme dışı tutmakta, ilgili karara karşı olağan kanun yollarının tüketilmesini veya verildiği anda kesin ise başka başvuru imkânının bulunmamasını yeterli saymaktadır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, şikâyeteye ilişkin verdiği kararlarında “dava”, “davacı”, “davalı” gibi kavramları kullanmakta ve şikâyet müessesesinin hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı tartışmalara girmeksizin söz konusu müesseseye, 1965 yılında somut norm denetiminde olduğu gibi bireysel başvuruya yönelik kararlarında da doğrudan bir dava gibi yaklaşmaktadır.

SONUÇ

Bireyler Anayasa ile AİHS ve ek protokollerin ortak koruma alanının kapsamında kalan temel hak ve özgürlüklerinin ihlâl edilmiş olduğu iddiasında bulunarak bireysel başvuru yapabilir. Adil yargılanma hakkı özelinde hukukî dinlenilme hakkı, gerekçeli karar hakkı, silahların eşitliği ilkesi, aleniyet ilkesi gibi yargısal temel haklar da bu korumadan yararlanmaktadır.

Medenî yargı alanında söz konusu haklara ilişkin başvuruların ekseriyeti bir dava neticesinde, olağan kanun yollarının tüketilmesi

110 Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016.

111 Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016.

112 Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016

113 Söz konusu tartışmalara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. GÜNDOĞDU, Süleyman Burak, **Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi**, İstanbul 2021, s. 112-130.

üzerine gerçekleşmektedir. İlgili başvurulara temel teşkil eden kararlar, niteliği itibariyle de maddî anlamda kesin hüküm oluşturan kararlardır. Hukukî niteliği tartışmalı olan şikâyet müessesesi, değinildiği üzere, bir dava olarak kabul edilemez. Buna rağmen Anayasa Mahkemesinin müesseseye yaklaşımı tıpkı bir dava gibidir. Bunun gerekçesi de şikâyetin, netice itibariyle bir yargılama faaliyeti olması, somut olayda ilgilinin hakkının etkilenebilmesi, şikâyet yargılaması neticesinde adil yargılanma hakkının ihlâl edilme potansiyeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruda, AİHS kapsamında medenî hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklar bağlamında şikâyet üzerine verilen kararları inceleme noktasında kendini yetkili görmektedir. Bu çerçevede verdiği kararlarında, şikâyet müessesesinin hukukî niteliği üzerinde durmaksızın, söz konusu süreçte “davacı”, “davalı” gibi kavramların niçin kullanıldığını ilgililerin haklarının etkilenebilmesi üzerinden açıklamaktadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruda şikâyet müessesesini örneğin, silahların eşitliği, hukukî dinlenilme hakkı bakımından ayrıntılı biçimde incelemektedir.

Şikâyet üzerine icra mahkemelerince verilecek kararların neticesini, bu kararların kişilerin haklarını ne ölçüde etkilediğini, esas incelemesi öncesinde kabul edilebilirlik aşamasında gerçekleştirdiği inceleme esnasında ortaya koymakta ve şikâyetin neticelerinin yarattığı etkiye vurgu yapmaktadır. Çalışmamızda üzerinde durmaya çalıştığımız diğer bir husus ise bireysel başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesinin yeniden yargılama yapılmasına ilişkin verdiği kararlardır. Hukukî niteliği itibariyle olağanüstü bir kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesine, şikâyet üzerine verilen kararlar bakımından başvurabilmek mümkün değildir. Yargıtay uygulaması da bu şekildedir. Zira söz konusu kararlar maddî anlamda kesin hüküm oluşturmamaktadır. Öğretide çoğunluk görüşü 6216 sayılı Kanun’da kabul edilen yeniden yargılama yetkisinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu anlamında yeni bir yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kabulü yönündedir. Bununla birlikte şikâyetle söz konusu müesseseye başvuru imkânı mümkün değilken bireysel başvuru üzerine şikâyetle de yeniden yargılama yapılması gündeme gelebilmektedir. Anayasa Mahkemesinin değerlendirmelerinin temel hakların korunması bakımından bir zorunluluk olduğu görülmekle birlikte medenî usûl ve icra iflâs hukukuna ilişkin temel müesseseler bağlamında, hukuk tekniği açısından, söz konusu yaklaşımın doğru olduğunu söyleyebilmek pek mümkün değildir.

KAYNAKLAR

- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema, **Medenî Usûl Hukuku**, B. 2, Ankara 2016
- ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, **İcra ve İflâs Hukuku**, B. 3, Ankara 2020 (İcra ve İflâs Hukuku)
- ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, **Medenî Usûl Hukuku**, B. 3, Ankara 2020 (Medenî Usûl Hukuku)
- ATAR, Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, Güncellenmiş B. 14, Ankara 2021
- BENDER, Michael, **Die Befugnis des Bundesverfassungsgerichts zur Prüfung gerichtlicher Entscheidungen**, Heidelberg 1991
- ÇELİK, Yeşim, **Türk Hukukunda Bireysel Başvuru ve Anayasa Mahkemesi Uygulaması**, Ankara 2016
- ÇELİKİYAY, Hakan Sabri, **Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarının "Başvuru Yollarının Tüketilmesi" Ölçütü Açısından Değerlendirilmesi**, İÜHF C. LXXIII, S. 1, s. 21-62, 2015
- DÖNER, Ayhan/ÇELİK, Yeşim, **Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuruyu İnceleme Aşamaları, Ortaya Çıkan Sorunlar ve Sonuçları**, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (ERZSOSDE) IX-I: 275-294 [2016]
- DÜWEL, Martin, **Kontrollbefugnisse des Bundesverfassungsgerichts bei Verfassungsbeschwerden gegen gerichtliche Entscheidungen**, 1. Auflage, 2000
- ERMENEK, İbrahim, **Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar**, MİHDER, C. 9, S. 26, 2013/13
- FRÖHLINGER, Margot, **Die Erledigung der Verfassungsbeschwerde, Zugleich ein Beitrag zum Verhältnis des Verfassungsprozeßrechts zum sonstigen Prozeßrecht**, 1982
- GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Güncellenmiş B. 26, Ankara 2021
- GÖZTEPE, Ece, **Anayasa Şikayeti**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 530, AÜHF Döner Sermaye Yayınları No: 45, Ankara 1998
- GÜNDÖĞDU, Süleyman Burak, **Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi**, İstanbul 2021

KANADOĞLU, Korkut, **Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru**, İstanbul 2015

KLEİNE-COSACK Michael, **Verfassungsbeschwerden und Menschenrechtsbeschwerde, 2. neu bearbeitete Auflage**, 2007

KORKMAZ, Ramazan, **Medenî Usûl Hukuku Açısından Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru**, B. 1, İstanbul 2014

KURU, Baki, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, İstanbul, 2016

KURU, Baki, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku**, İstanbul 2019

ÖZEKES, Muhammet, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara 2003

PEKCANITEZ, Hakan, **Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, B. 15, İstanbul 2017

PEKCANITEZ, Hakan,/SİMİL, Cemil, **İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet**, B. 2, İstanbul 2017

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES Muhammet, **İcra İflâs Hukuku**, B. 4, İstanbul 2017

SCHLAİCH, Klaus/KORIOTH, Stefan, **Das Bundesverfassungsgericht, Stellung, Verhafren, Entscheidungen**, 11. neu bearbeitete Auflage, 2018

ŞAHBAZ, İbrahim, **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Sorunlar, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti/Anlamı, Kapsamı ve Olası Sorunlar)**, Ankara, Nisan 2011, (ss. 71-128)

ŞİRİN, Tolga, **Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa Şikâyeti Kararlarının Usûlî Açidan Değerlendirilmesi**, Anayasa Hukuku Dergisi, C. 3, S. 5, İstanbul 2014

TANRIVER, Süha, **Medenî Usûl Hukuku**, C. I, Ankara 2020

UMAR, Bilge, **Kuru/Arslan/Yılmaz'ın İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı Üzerine Gözlemler (15. Basım)**, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004

Anayasa Mahkemesi Kararları

Bireysel Başvuru

Mehmet Ali Bedir ve Tefik Günay, B. No: 2013/4073, 21/1/2016

Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016

Roche Diagnostics Turkey A.Ş., B. No: 2014/20036, 8/6/2017

İbrahim Demirayak, B. No: 2013/4075, 10/3/2016

Fahri Aşkın, B. No: 2014/19289, 27/10/2016

Mehmet Derviş, B. No: 2014/14955, 17/5/2016

Elif Şekerleme ve Gıda San Tic Ltd. Şti., B. No: 2013/9085, 14/4/2016

Norm Denetimi

AYM. E. 1965/25 K. 1965/57 T. 26.10.1965